

zoals politiek, er kwamen orgieën van, enz. De mensen waren zo geëngageerd dat ze stenen naar de kwade personages gooiden en dat de politie de acteurs moest beschermen. Op de tiende dag volgde de eigenlijke tragedie, *Al Maqtel* of *Al-Mauki-Ah*, met echt materiaal, met levende paarden. Bij de dood van de kleinzoon van de profeet begonnen de mensen te schreeuwen. Nadien volgde een massa van stilte en werd de hele stad met zwarte gordijnen bedekt. Vier miljoen mensen van overal ter wereld kwamen naar dit prachtige spektakel kijken. En dat werd als achterlijk beschouwd. In tussentijd moest ik Stanislavski en Brecht bestuderen om theater te kunnen doen. Ik was gebrainwasht.

Etcetera: Hoe verklaar je dat je in een westerse richting werd geduwd terwijl je toch in een nationalistisch klimaat leefde?

Kamaledin: Het is een leugen dat een nationalistisch klimaat beantwoordt aan de eigenschap van een natie. Wat in de Arabische wereld voor een nationalistisch verhaal door gaat, is vaak slechts de imitatie van twee

westerse normen: het kapitalisme enerzijds en het communisme anderzijds. Vandaar mijn opvoeding: omwille van communisme en socialisme werd Brecht binnengehaald, maar gezien het feit dat Irak gekoloniseerd was door de Engelsen, mochten ook Stanislavski en Strasberg niet ontbreken. Eerst kwamen onze leraars uit Engeland en de Verenigde Staten, nadien uit de Sovjet-Unie, Tsjecho-Slowakije en Oost-Duitsland. Zelf hadden wij geen identiteit, wij waren niemand. Het westerse theater was ons ideaal en aan die norm moesten we voldoen. Ik kon ook moeilijk anders, want ik had nog niets anders gezien. In 1979 belandde ik in Beiroet. De oorlog daar heeft me een zeer zware schok gegeven. In 1982 was ik als theatermaker werkzaam aan het front. Vele vrienden van me stierven van het ene moment op het andere. Maar ik bleef leven. Een jaar lang wou ik niets met theater meer te maken hebben. 'Wie ben ik?' Dat was de vraag die ik me voortdurend stelde. Ik ben toen opnieuw beginnen lezen en op zoek gegaan naar mijn kindertijd, naar mijn moeder, naar mijn orale verhalen, naar mijn fol-

klore... 'Waarom doe ik theater?' was een andere vraag die terugkwam. Eigenlijk doe ik theater voor niks, zo bleek, het is een ontmoeting, dat is al. Ik doe theater omdat het mij de gelegenheid biedt met iemand anders om te gaan. Ik ben alleen geboren en ik ga alleen sterven. Theater kan daar verandering in brengen.

Etcetera: Van Beiroet ging je naar Damascus?

Kamaledin: En van daar naar België. Ook in Syrië moest ik aan westerse normen voldoen. Ik werd er voor gek verklaard omdat ik met djinns en de verhalen uit mijn kindertijd afkwam. Tegelijkertijd merkte ik dat ik in Syrië mijn kindertijd opnieuw aan het verdringen was. 'Om het vuur te ontdekken, moet ik het ijs ervaren,' dacht ik. En dus ging ik naar het ijs.

Etcetera: Je vertrek naar België was dus een bewuste beslissing?

Kamaledin: Ja. Ik wou mijn leven verdedigen. 'Ijs zou het vuur in mij doen aanbran-

Multiculti!

Regelmatig ontmoet ik gekleurde schrijvers, dichters, acteurs en schilders op culturele manifestaties in verschillende steden en dorpen, verspreid over het hele land, waar we voordrachtjes mogen houden of ons werk mogen laten zien. De organisatoren van deze bijeenkomsten zijn enthousiaste, lieve mensen die grappige thema's voor de avonden verzinnen ('Emigraine', 'Rijke Noorden, (W)arme Zuiden', 'Elders Geworteld, Hier Geënt') en programmaboekjes samenstellen die stevast openen met een citaat van Salman Rushdie over het smartelijke lot van ontheemde migranten, die hun weg moeten vinden in een vreemde taal en een onbekende cultuur.

Maar als ik in de wandelgangen, of na afloop onder een pilsje aan mijn Marokkaanse, Turkse en Surinaamse vrienden vraag of ze zich werkelijk zo ontworteld en miskend voelen, reageren ze ruwweg op twee manieren: een politieke en een persoonlijke.

De politieke reactie is dat allochtonen in Nederland nog altijd zijn achtergesteld – zie de werkloosheid, de schooluitval, de huisvesting en de misdaad. Gekleurde schrijvers en kunstenaars moeten aan deze mensen een stem geven, zodat ze door de Witte Nederlanders worden begrepen en gerespecteerd. (...)

Het persoonlijke antwoord is wat omslachtig, maar juist daarom intrigerend. Ze voelen zich helemaal geen Turk, Marokkaan, Hindoestaan of creool, zeggen deze schrijvers en kunstenaars. Ze piekeren er niet over om te spreken namens anderen, de eigen etnische groep of de allochtonen in het algemeen. Ze willen juist af van de knellende traditie, ze willen bevrijd zijn van het gezag van de vader, van de bizarre rituelen en angstaanjagende herinneringen aan armoede en wreedheid in het land van herkomst. (...)

Het is een droom: nooit meer op een multiculti-festival te hoeven verschijnen.

Anil Ramdas, *De beroepsherinneraar en andere verhalen*. De Bezige Bij, Amsterdam 1996